

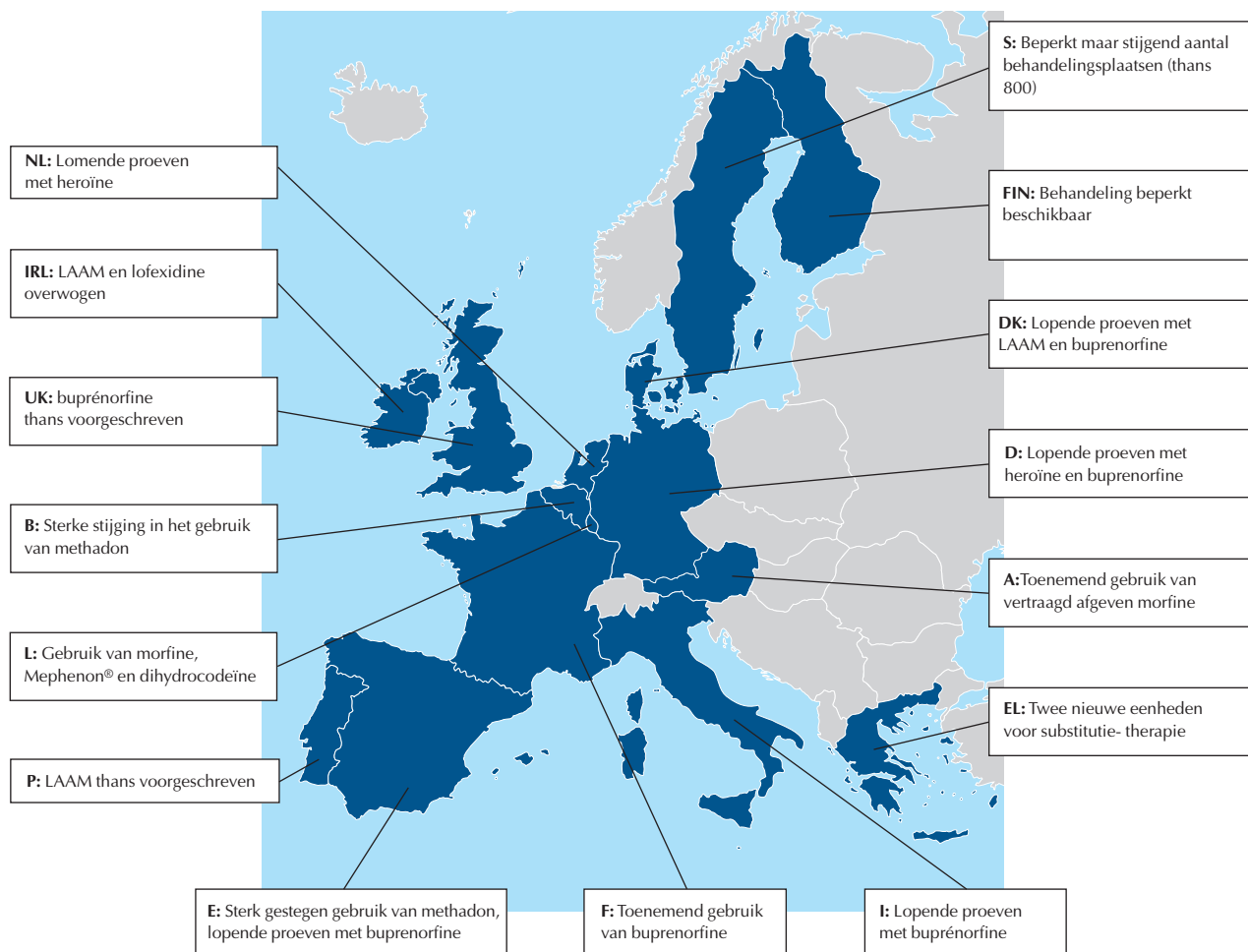
emcdda.europa.eu

Prosecution of drug-related offences

EMCDDA 2000 selected issue

In EMCDDA 2000 Annual report on the state of the drugs problem in the European Union

Overzicht van substitutietherapieën in de Europese Unie

Geografische reikwijdte van de substitutie therapie en locaties waarin deze verstrekt wordt

Hoewel de substitutietherapie zich in de afgelopen 30 jaar steeds meer over de Europese Unie heeft verbreid, zijn er nog steeds gebieden en locaties waar deze nauwelijks voorhanden is. In Griekenland, Finland en Zweden is de geografische reikwijdte beperkt en blijven potentiële gebruikers in naburige gebieden buiten bereik. Ook wisselt de beschikbaarheid in gevangenissen, zowel van de ene lidstaat tot de andere als binnen de lidstaten zelf.

Er zijn maar weinig lidstaten waar substitutietherapie in een klinische omgeving verstrekt wordt, en dan alleen nog in beperkte vorm. Toch bestaat deze voorziening in de Europese Unie, althans in theorie. Substitutiemiddelen worden bijna uitsluitend poliklinisch verstrekt, wellicht omdat dit goedkoper is dan klinische zorg. Een andere mogelijkheid is dat op die manier zo weinig mogelijk wordt ingegrepen in de dagelijkse routine van de patiënt. Wel is het zo dat het soort gebruikers varieert van relatief goed functionerende personen, vaak met een baan, tot

marginale en bijzonder kansarme dakloze verslaafden die wellicht meer zorg behoeven dan gegeven kan worden bij een poliklinische behandeling.

Ondanks een aanzienlijke groei in het aantal evaluaties van substitutietherapieën in de laatste vijf jaar, klagen de meeste lidstaten nog steeds over een gebrek aan kwaliteitscontrole, toezicht en beoordeling.

Vervolg van drugsdelicten

Heroïnebezit

Als een officier van justitie iemand voor zich krijgt die in het bezit is aangetroffen van een kleine hoeveelheid heroïne, moet hij in elf lidstaten uitmaken of de drug voor persoonlijk gebruik diende of niet. Bezit voor persoonlijk gebruik wordt als minder ernstig beschouwd dan bezit voor andere doeleinden, en de gemiddelde straf varieert van een administratieve maatregel, zoals het intrekken van rijbewijs of paspoort, tot een boete of een gevangenisstraf tot twaalf maanden.

In de praktijk is het zelfs binnen eenzelfde land zo goed als onmogelijk het vervolgingsbeleid in zijn algemeenheid te beschrijven. De elementen waar de overheid rekening mee moet houden variëren sterk van land tot land. Zo heeft elk land zijn specifieke drugswetgeving, en spelen ook de hoedanigheid van de overtreder en plaats en tijdstip van de feiten een rol.

Toch is er sprake van enkele gemeenschappelijke kenmerken. In het algemeen leiden kleine vergrijpen door personen zonder strafblad hoogstens tot waarschuwingen, berispingen en inbeslagname van de drugs. In Denemarken mogen gebruikers die in het bezit zijn van één enkele dosis voor persoonlijk gebruik deze zelfs houden. Inbeslagname wordt in dat soort gevallen namelijk gezien als contraproductief, aangezien er waarschijnlijk een strafbaar feit gepleegd moet worden om een nieuwe dosis te kunnen betalen.

Aangezien heroïne hoogst verslavend is, is iemand die in het bezit ervan wordt aangetroffen meestal geen nieuweling, en recidivisme is dan ook een groot probleem. In de meeste lidstaten worden recidivisten strenger vervolgd als zij in het bezit van „aanzienlijke hoeveelheden” worden aangetroffen, en kunnen zij in zulke gevallen bijvoorbeeld een al dan niet voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd krijgen.

Het bezit van een drug als heroïne wordt nog altijd op zeer uiteenlopende wijze bestraft. Zo kan er in Denemarken een waarschuwing worden gegeven of een boete worden opgelegd. In Griekenland kan het bezit van kleine hoeveelheden cannabis in sommige gevallen strenger bestraft worden dan dat van kleine hoeveelheden heroïne, op grond van het argument dat heroïne verslavend is en de gebruiker daarom door een grotere lichamelijke behoefte gedreven wordt dan iemand die cannabis gebruikt. In Nederland wordt het bezit van kleine hoeveelheden „harddrugs” voor persoonlijk gebruik in principe niet vervolgd. In Finland worden gebruikers van „harddrugs” vaker bestraft dan gebruikers van „softdrugs”, al varieert de jurisprudentie van rechtbank tot rechtbank.

Eigendomsdelicten

In alle lidstaten gelden eigendomsdelicten voor het financieren van drugsgebruik als een ernstig vergrijp, en het feit dat de dader verslaafd is, is daarbij op zich niet van belang. Wel zal de strafmaat variëren naargelang de persoon van de dader en de omstandigheden waarin de feiten zijn gepleegd.

Verslaafden die geneesmiddelen stelen uit een apotheek of inbreken in een woning om drugs te kunnen kopen, lopen een grote kans op vervolging. De waarde van de gestolen goederen zou een rol kunnen spelen bij het bepalen van de duur van de gevangenisstraf. Gebruik van geweld geldt als een ernstige verzwarende omstandigheid. Zo kan in Ierland het bezit van een injectienaald met het voornemen om iemand te verwonden, te bedreigen of te intimideren, bestraft worden met een gevangenisstraf van twaalf maanden tot levenslang. Kruidiefstallen en winkeldiefstal leiden — afhankelijk van de definitie die de plaatselijke wetgeving daarvoor hanteert — tot lichtere straffen, op voorwaarde dat de dader zich voor zijn verslaving laat behandelen.

Als een kleine diefstal gepleegd wordt door iemand die niet ernstig verslaafd is en die nog nooit enig ander eigendomsdelict heeft begaan, zal deze in de meeste gevallen een voorwaardelijke straf en een boete opgelegd krijgen, al blijft de mogelijkheid van gevangenisstraf altijd open. Als de dader echter ernstige verslavingsproblemen heeft en bereid is zich te laten behandelen, zal hij meestal een voorwaardelijke straf krijgen met een proeftijd en behandeling.

In de meeste lidstaten geldt als kernprincipe dat er niet gestraft wordt, maar behandeld. In Oostenrijk is het drugsbeleid volledig op dit uitgangspunt gebaseerd. Meestal wordt er een proeftijd of een voorwaardelijke straf opgelegd, en als de behandeling met succes wordt afgerond, wordt de zaak geseponeerd. In Denemarken werden bij een experiment, waarbij verslaafde delinquenten tussen 1995 en 1998 werden behandeld in plaats van gestraft, gematigd positieve resultaten geboekt. Hoewel een groot aantal deelnemers ten minste één keer opnieuw drugs heeft gebruikt, werd er tijdens de looptijd van het experiment geen enkel ander strafbaar feit gepleegd. In Ierland komt er een proefproject waarbij rechtbanken een behandeling zullen kunnen opleggen en volledig zelf zullen moeten beoordelen of de verslaafden vorderingen maken. Op gelijksoortige wijze is de Britse Drug Treatment and Testing Order (DTTO) uit 1998 bedoeld om de criminaliteit terug te dringen door de verslaafde onder toezicht van de rechtbank te laten behandelen en zich onder begeleiding van de reclassering te herintegreren in de maatschappij. En zelfs als er een celstraf wordt opgelegd, is er in steeds meer landen de mogelijkheid tot behandeling in de gevangenis.

Handel in verdovende middelen

Het verkopen van drugs om het eigen gebruik te financieren komt veelvuldig voor onder gebruikers in Europa, en wordt overal en onder alle omstandigheden als een ernstig vergrijp beschouwd. Niettemin wordt bij het bepalen van de strafmaat rekening gehouden met de ernst van het misdrijf. Straffen verschillen van land tot land, en variëren van een boete via een korte celstraf tot levenslang in het Verenigd Koninkrijk.

Ondanks de zeer uiteenlopende situaties blijken er toch enkele gemeenschappelijke factoren te bestaan die de strafmaat voor handel in verdovende middelen mede bepalen.

Hoeveelheid en klant

In de meeste lidstaten geldt het verkopen van uitsluitend kleine hoeveelheden als een verzachtende omstandigheid vergeleken met dealen op grote schaal. In Griekenland kunnen gebruikers die kleine hoeveelheden onder elkaar verdelen waarvan bovendien is bewezen dat ze uitsluitend voor eigen gebruik zijn, zes maanden krijgen. Deze gevangenisstraf kan ofwel worden vervangen door een boete, ofwel voorwaardelijk worden opgelegd. Drugsverlaafden die aanzienlijke hoeveelheden dealen, hangt tot acht jaar cel boven het hoofd, en niet-verlaafde dealers levenslang. In Zweden variëren de straffen van twee maanden tot drie jaar, afhankelijk van de verkochte hoeveelheid. Levering zonder winstoogmerk geldt onder meer als een verzachtende omstandigheid.

Mate van verslaving

In alle lidstaten kan de mate van verslaving van de verdachte van invloed zijn op de keuze tussen behandeling en straf.

Soort middel

Openbare ministeries maken een onderscheid tussen enerzijds gevaarlijke en verslavende drugs als heroïne, en anderzijds minder schadelijke of verslavende drugs, zoals cannabis. In Griekenland hanteert de politie in de praktijk een prioriteitenbeleid, waarbij tegen drugshandel wordt opgetreden op basis van het gevaar dat een middel vertegenwoordigt. Heroïne wordt als het meest gevaarlijke middel beschouwd en wordt het strengst aangepakt. Daarna volgen cocaïne, synthetische drugs en cannabis. In Luxemburg wordt de drugswetgeving momenteel gewijzigd en zal de zwaarte van de straffen worden herijkt naargelang het gevaar van deze of gene drug.

Recidivisme

In bijna alle lidstaten kunnen recidivisten geleidelijk zwaarder gestraft worden. In Denemarken kan het bij herhaling verkopen van bijzonder gevaarlijke drugs zes jaar gevangenisstraf tot gevolg hebben. Als er „aanzienlijke” hoeveelheden in het spel zijn, kan de straf oplopen tot maximaal tien jaar. In Luxemburg bedragen de straffen voor het verkopen van om het even welke drug tussen de één en de vijf jaar cel en/of een boete. Bij recidivisten kan deze straf worden verdubbeld als de feiten zich binnen vijf jaar hebben herhaald. Omdat het verkopen van drugs de meest voorkomende manier is waarop verlaafden aan geld voor hun eigen dosis komen — gevolgd door kleine diefstallen en inbraak — zijn de meeste recidivisten onder de verlaafden te vinden. En al wordt hun recidivisme ingegeven door lichamelijke afhankelijkheid, toch is de kans groot dat zij veroordeeld worden tot een gevangenisstraf en niet tot behandeling.

De gerechtelijke autoriteiten in de Europese Unie beschouwen het bezit van kleine hoeveelheden drugs voor eigen gebruik dus als een verzachtende omstandigheid, maar de grens tussen bezit en handel lijkt vaag. Al worden beide delicten op verschillende wijze bestraft, toch zijn er tot nu toe geen hanteerbare normen die een duidelijke lijn trekken. Hetzelfde delict kan dus tot uiteenlopende vonnissen leiden. In alle lidstaten bestaan er alternatieven voor gevangenisstraf, waaronder therapie, maar op Europese schaal is er nog geen onderzoek verricht naar hun doeltreffendheid.

Problemen van vrouwelijke drugsgebruikers en hun kinderen

EU-instanties hebben tot op heden geen systematisch onderzoek gedaan naar de specifieke problemen van vrouwelijke drugsgebruikers. Niettemin wordt er in de meeste lidstaten speciale aandacht aan de behoeften van verlaafde vrouwen besteed en bestaan er afzonderlijke programma's, zij het dat deze in omvang en doelstelling verschillen.

Drugsgebruik onder vrouwen

Over het geheel zijn er meer mannen die drugs gebruiken dan vrouwen. De verschillen in drugsgebruik tussen mannen en vrouwen zijn complex en afhankelijk van het middel en de leeftijd, de sociale groep, de opleiding en de geografische locatie van de gebruiker. Ook al gebruiken jongens over het algemeen meer cannabis dan meisjes, is het verschil in de leeftijdsgroep van 15- en 16-jarigen klein of te verwaarlozen. Tussen 20 en 24 jaar daarentegen gebruiken mannen vaker dan vrouwen.